

Réttur þinn

Mikilvægar upplýsingar
fyrir erlendar konur
á Íslandi

Your rights

Important information for
foreign women in Iceland

Réttur þinn

Mikilvægar upplýsingar fyrir erlendar konur á Íslandi

Bæklingur þessi er útgefinn af Jafnréttisstofu og styrktur af Progress áætlun Evrópusambandsins. Hann er ætlaður erlendum konum á Íslandi og öðrum sem vilja fræðast um jafnrétti á Íslandi, réttindi og skyldur. Texti bæklingins er unninn af Stígamótum í samvinnu við Jafnréttisstofu, félags- og tryggingamálaráðuneytið, Útlendingastofnun, Samtök kvenna af erlendum uppruna, lögregluna á Höfuðborgarsvæðinu, Reykjavíkurborg, Kvennaathvarfið og Fjölmenningarsetur.

EU PROGRESS
PROGRAMME

© Jafnréttisstofa

Borgum við Norðurlóð - 600 Akureyri
Sími: 460 6200 - Fax: 460 6201
Netfang: jafnretti@jafnretti.is - Vefslóð: www.jafnretti.is

Reykjavík 2010

Hönnun/prentun: Oddi, umhverfsvottuð prentsmiðja

ISBN 978-9935-428-00-4
ISBN 978-9935-428-06-6

pr. útg. ísl-enska
rafr. útg. ísl-enska

Your rights

Important information for foreign women in Iceland

This pamphlet is published by the Centre for Gender Equality and sponsored by the Progress programme of the European Union. It is intended for foreign women in Iceland and others who are interested in learning about equality in Iceland, rights and obligations. The text is prepared by Stígamót in co-operation with the Centre for Gender Equality, the Ministry of Social Affairs and Social Security, the Directorate of Immigration, Women of Multicultural Ethnicity Network, the police department in the capital area, the Women's Shelter and the Multicultural and information Centre.

Inngangur

Í þessum bæklingi er að finna ýmsar gagnlegar upplýsingar varðandi íslenskt réttarkerfi og íslenskt samfélag. Upplýsingar um jafnan rétt og jafna stöðu kynja, dvalarleyfi, skilnaði, forsjármál, umgengnisréttarmál, fjármál, ofbeldi í nánnum samböndum og hótanir. Hér er einnig að finna vísan í frekari upplýsingar um aðstoð, til dæmis heimilisföng, símanúmer og heimasíður ýmissa stofnana og samtaka.

Jafnrétti kynja – jafnrétti allra

Allir einstaklingar á Íslandi hafa sömu réttindi og bera sömu skyldur samkvæmt lögum. Það gildir óháð kyni, litarhætti, kynþætti, þjóðerni, uppruna, trúarbrögðum, lífsskoðunum, efnahag, ætterni, kynhneigð, fötlun og stöðu að öðru leyti. Í því felst réttur til að ráða yfir lífi sínu og líkama, til að afla sér tekna og skylda til að sjá fyrir fjölskyldu sinni, annast börn sín og taka þátt í samfélaginu.

Karlar og konur eru jafningjar, líka í hjónabandi.

Fjármál

Allir einstaklingar eldri en 18 ára eru fjárráða. Það þýðir að þú átt að ráða yfir þínum tekjum og eignum, getur átt bankareikning á þínu nafni sem þú ræður yfir og aðrir hafa ekki aðgang að. Þú ræður í hvaða banka þú átt reikning.

Ekki skrifa undir nein gögn án þess að hafa fengið kynningu á innihaldi þeirra frá hlutlausum aðila og þú vitir hvaða skuldbindingar felast í undirskriftinni.

Introduction

This pamphlet has useful information regarding the Icelandic Justice system and the Icelandic community. The information includes sections on equal rights and status of the genders, residence permits, divorces, custody issues, issues regarding right of access, finance, violence in intimate relationships and threats. It also contains references to further information for help, for instance addresses, telephone numbers and websites for several institutions and organisations.

Gender equality – equality for all

All individuals in Iceland have the same rights and have the same obligations under the law. That applies irrespective of gender, skin colour, race, nationality, origins, religion, opinions, financial status, parentage, sexuality, disability and status in any other respect. This entails the right to control your own life and body, to earn your own income, provide for your family, take care of your children, and to participate in the community.

Men and women are also equal in a marriage.

Finance

All individuals 18 years or older have financial competence. That means that you should have control of your own revenues and assets, are able to have a bank account in your name which you control and is inaccessible to others. You can decide in what bank you have an account.

Do not sign any documents before the contents are explained to you by an impartial person and you know what obligations are entailed in the signature.

Samkvæmt lögum eru launin þín lögð inn á þinn eigin bankareikning og þú átt að fá launaseðil í hvert skipti sem þú færð útborgað. Þú borgar skatta af launinum þínum og færð persónuafslátt á móti.

Hjónaband

Hjón taka bæði ákvarðanir varðandi málefni fjölskyldunnar og hvorugt ræður yfir hinu. Þau eru framfærsluskyld við hvort annað, það þýðir að báðir aðilar eiga að leggja fram peninga til heimilisins og annars sameiginlegs kostnaðar. Ef annað hvort hjóna á ekki peninga í sérþarfir eins og lyf, snyrtivörur, föt eða annað, á hitt að leggja fram fé til þess. Framlag til heimilis þarf ekki að vera peningar, vinna á heimili eða annar stuðningur við fjölskyldu er það líka. Það hjóna sem getur lagt fram fé, skal leggja fram hæfilega fjárhæð fyrir heimilishaldi, þörfum barna og sérþörfum, miðað við getu og aðstæður.

Bæði karlar og konur hafa rétt á að velja sér maka og ráða því maka-vali sínu. Enginn er skyldugur til að ganga í hjónaband. Einnig er leyfilegt að búa saman án þess að ganga í hjónaband. Samkynhneigðir hafa sama rétt til að ganga í hjónaband og gagnkynhneigðir.

Það er refsivert samkvæmt íslenskum lögum að neyða einhvern, hvort sem er karl eða konu, til að ganga í hjónaband. Ef þú hefur verið neydd/ur til að ganga í hjónaband eða ert að reyna að losna úr nauðungarhjónabandi, getur þú fengið ráðgjöf og aðstoð hjá Kvennaathvarfinu (www.kvennaathvarf.is), Kvennaráðgjöf-inni (www.kvennaradgjofin.is), Fjölmenningssetri (www.mcc.is) og félagsþjónustu í þínu sveitarfélagi. Sama gildir ef þú ert beitt ofbeldi af maka þínum/sambýlismanni/kærasta. Sjá nánar kaflann um ofbeldi.

Pursuant to the law your wages are deposited to your own bank account and you receive a pay slip for each time you are paid. You pay taxes on your wages and receive a personal exemption in return.

Marriage

Husband and wife both make decisions regarding family affairs and neither controls the other. They both have an obligation to support each other, which means that both parties are to put money into the home and other mutual expenses. If either does not have money for special needs such as medicine, cosmetics, clothes or other items, the other should provide money for it. The contribution to the home does not need to be in the form of money. Work at the house or other support to the family is also a contribution. The spouse that can contribute money, shall contribute a suitable amount for the household, needs of the children and special needs, based on capability and circumstances.

Both men and women have the right to choose their spouse and are therefore in control of their spouse selection. No one is forced to marry. It is also permissible to live together without getting married. Gay people have the same right of marriage as heterosexual people.

It is punishable by law in Iceland to force a person, whether it is a man or a woman, to marry. If you are forced to marry or are trying to break free from a forced marriage, you can receive guidance and assistance from the Women's shelter (www.kvennaathvarf.is), the Women's Counselling (www.kvennaradgjofin.is), the Multicultural and information Centre (www.mcc.is) and the social services in your municipality. The same applies if you are subject to violence by your spouse/cohabitating partner/boyfriend. See more in the section on violence.

Sambúð

Þegar fólk er í sambúð, þá á það hvort um sig þær eignir sem það er skráð fyrir og sameiginlegar eignir skiptast milli þeirra við slit sambúðar. Ef annar aðilinn er skráður eigandi allra eigna getur hinn gert kröfu um hlutdeild í eignamyndun á sambúðartímanum, sem þýðir að þá er metið hversu mikið hvort þeirra hefur lagt til við að mynda þær eignir sem eru til staðar við sambúðarlök. Ef framlagið hefur verið jafnt þá er líklegt að dómari úrskurði um að eignir skiptist jafnt á milli aðila. Annars skiptast eignir hlutfallslega milli aðila og byggir dómari þá úrskurð sinn á mati á þeim eignum sem aðilar áttu við upphaf sambúðar og tekjum aðila og eignamyndun á sambúðartímanum. Ef annar sambúðarmaka fellur frá þá á hinn ekki erfðarétt eftir hann.

Ef fólk í sambúð á barn eða börn saman þá er sameiginleg forsjá meginreglan við slit sambúðar eins og við hjónaskilnað. Ef ekki er samkomulag um forsjá, þarf að leita til dómstóla. Sjá nánar kaflann um forsjá.

Getnaðarvarnir og þungun

Ef þú átt von á barni þá ferðu í mæðraskoðun á næstu heilsugæslustöð eða heilbrigðisstofnun þar sem þú býrð, þá fyrstu venjulega í kringum 13. viku meðgöngutímans, þér að kostnaðarlausu.

Ef þú verður ófrísk og vilt ekki eignast barn getur þú óskað eftir fóstureyðingu. Ef félagslegar eða læknisfræðilegar ástæður eru fyrir hendi er slík ósk samþykkt. Læknir framkvæmir fóstureyðingu á sjúkrahúsi. Konur sem vilja fóstureyðingu þurfa að ræða það við lækni og félagsráðgjafa, fylla út umsókn og fara í lækni skoðun. Það kostar ekki neitt ef þú ert skráð í íslenska heilbrigðiskerfið (það gerist eftir 6 mánuði með lögheimili á Íslandi eða ef þú ert EES borgari og hefur lagt fram gilt vottorð frá þínu heimalandi, t.d. E-104). Fóstureyðing skal framkvæmd eins fljótt og hægt er, í síðasta lagi á 10.-12. viku meðgöngutímans.

Cohabitation

When people are living together, they each own the assets which they are registered for and common assets are divided between them when the cohabitation ends. If one person is the registered owner for all assets, then the other person can claim a share on the assets made during the cohabitation period, which means that it is then assessed how much each person has contributed to make the assets which are there at the end of cohabitation. If the contribution has been equal it is likely that a judge will rule that the assets are divided equally between the persons. Otherwise the assets are divided proportionally between the parties, and the judge then bases their decision on an assessment on the assets owned by the parties at the beginning of cohabitation and the wages of the persons and the forming of assets during the cohabitation period. If either person in cohabitation passes away the other does not inherit his assets.

If people who are living together have a child or children then joint custody is the main rule at the end of cohabitation, same as divorce. If there is no agreement on custody, people need to go to the courts. See more in the section on custody.

Contraception and pregnancy

If you are expecting a baby you will attend maternity examinations at your nearest clinic or health institution, the first usually around the 13th week of term, free of charge.

If you get pregnant and you do not want to have a baby you can request an abortion. If there are social or medical reasons to base on, such a request is approved. A doctor performs abortions at a hospital. Women who want to have an abortion need to discuss it with a doctor and a social counsellor, fill out an application and undergo a medical examination. It is free of charge if you are registered into the Icelandic medical system (that happens after 6 months with legal residence in Iceland or if you are a EEA citizen and have presented a valid certificate from your home country, e.g. E-104). An abortion shall be performed as soon as possible, no later than 10-12 weeks after pregnancy.

Þú ræður sjálf yfir líkama þínum. Þess vegna ræður þú hvenær eða hvort þú vilt eignast barn, eða hvort þú vilt nota getnaðarvarnir til að forðast þungun. Þú getur fengið upplýsingar um getnaðarvarnir hjá þínum heimilislækni eða heilsugæslustöð.

Á meðgöngu getur ofbeldi sem er til staðar í sambandi magnast. Einnig kemur það fyrir að karlar byrja að beita ofbeldi þegar konan á von á barni. Þú getur leitað ráða og aðstoðar vegna ofbeldis hjá ljósmóður, hjúkrunarfræðingi eða lækni í mæðraskoðun.

Ofbeldi í nánnum samböndum

Ofbeldi er refsivert, sama hver beitir því og hver verður fyrir því.

Öllum er skylt að láta vita í síma 112 ef grunur leikur á að barn sé beitt líkamlegu, andlegu eða kynferðisofbeldi.

Nauðgun og kynferðisleg misbeiting í hjónabandi, sambúð eða ást-arsambandi er refsiverð. Maki þinn á ekki rétt á kynmökum hvenær og hvernig sem stendur á, heldur aðeins ef þú vilt það líka.

Ef þú býrð við ofbeldi getur þú leitað til Kvennaathvarfsins (sími 561-1205) eða lögreglu (sími 112). Það er mikilvægt að kalla á lögreglu og fara á Slysadeild eða til lækni þar sem öll tilvik eru skráð og það getur meðal annars skipt máli varðandi framlengingu dvalarleyfis eftir skilnað. Sjá kaflann um dvalarleyfi.

Kvennaathvarfið er opið allan sólarhringinn og þar geturðu búið tímabundið ein eða ásamt börnum. Það er ekki skilyrði að þú hafir orðið fyrir líkamlegu ofbeldi, þú getur líka leitað til Kvennaathvarfsins ef þú hefur orðið fyrir andlegu ofbeldi eða hótunum um ofbeldi. Í Kvennaathvarfinu er boðið upp á viðtöl og þar færðu aðstoð við að leita til lögreglu, lækni og félagsþjónustu. Dvöl fyrir

You are in control of your own body. Therefore you decide when or if you want to have a baby, or if you want to use contraception to avoid getting pregnant. You can get information on contraceptives from your family doctor or at a clinic.

Violence in a relationship can also increase during pregnancy. It can also be the case that some men start using violence when a woman is pregnant. You can seek advice and assistance for violence from your midwife, a nurse or a doctor during maternal examination.

Violence in intimate relationships

Violence is punishable by law, regardless of who uses it and who it is used on.

It is every one's duty to call 112 and report if there is suspicion of physical, psychological or sexual violence against a child.

Rape and sexual abuse in a marriage, cohabitation or a lovers' relationship is punishable by law. Your spouse is not entitled to sexual intercourse whenever and whatever the situation, but only with your consent.

If you are living under violence you can go to the Women's shelter (telephone 561-1205) or the police (telephone 112). It is important to call the police and go to the emergency room or to a doctor as all cases are registered and that can for instance matter regarding the extension of a residence permit after a divorce. See section on residence permits.

The Women's shelter is open 24 hours and there you can live either alone or with your children. There is no requirement that you have been subject to violence, you can also go to the Women's shelter if you have been subject to psychological violence or been threatened with violence. At the Women's shelter you can get interviews and there you can get assistance in contacting the police, doctor and

börn er ókeypis en þær konur sem geta borgað greiða smávægilega fjárhæð. Fengin er aðstoð tólks ef þess þarf.

Neyðarmóttaka vegna nauðgana

Á Íslandi eru starfræktar tvær neyðarmóttökur vegna nauðgunar fyrir fólk sem orðið hefur fyrir nauðgun, tilraun til nauðgunar eða annars kynferðisofbeldis. Önnur er í Reykjavík, á bráðadeild Landspítala háskólasjúkrahúss í Fossvogi og hin á slysadeild Fjórðungssjúkrahússins á Akureyri. Best er að hringja fyrst og biðja um þjónustu hjá neyðarmóttökunum.

Hótanir

Ofbeldismenn beita oft hótunum til að kúga. Dæmi um hótanir, sem ofbeldismaður beitir gjarnan konu sína af erlendum uppruna, er að hann geti með einu símtali látið vísa konunni úr landi, ýmist með því að gefa lögreglu eða Útlendingastofnun rangar upplýsingar eða af því að hann eigi vini innan lögreglunnar eða hjá Útlendingastofnun. Önnur algeng hótun er að maðurinn fái forsjá barns þeirra eða barna vegna þess að konan sé af erlendum uppruna eða hann muni segja yfirvöldum að hún sé óhæf móðir.

Það þarf ekki að óttast hótanir eins og þessar. Hvort sem um er að ræða rétt til dvalar á Íslandi, hvort foreldra skuli fara með forsjá barna eða eitthvað allt annað sem opinberum aðilum ber að ákvarða, fara þeir eftir lögum, skoða aðstæður og atvik hvers máls fyrir sig og byggja ákvörðun sína á þeim. Niðurstaðan fer því aldrei eftir vilja eða orðum eins einstaklings.

Að taka af þér vegabréfið þitt eða önnur skilríki til þess að hefta ferðafrelsi þitt eða svo þú getir ekki gert grein fyrir þér, er refsivert.

social services. It is free for children but those women that can pay must pay a minimal amount. The assistance of interpreters is available if needed.

Emergency rape ward

In Iceland there are operated two emergency rape wards for people who have suffered a rape, an attempted rape or other sexual violence. One is in Reykjavík, at the emergency ward of Landspítali Háskólasjúkrahús in Fossvogur and the other is at the emergency ward at Fjórðungssjúkrahúsið at Akureyri. It is best to call ahead and ask for service at the emergency wards.

Threats

Violent men often use threats to oppress. Examples of threats, which a violent person often uses against a foreign wife, is that he can have the woman deported with a single telephone call, either by giving the police or the directorate of Immigration false information, or because he has friends with the police or at the directorate of Immigration. Another common threat is that the man will get custody of the children because she is a foreigner or because he will tell the authorities that she is an unfit mother.

There is no need to fear threats like these. Whether it is regarding the right to stay in Iceland, which parent will have custody of the children or something else entirely which is decided by a public authority, they follow the law, examine the situation and instances of each case and base their decision on that. Thus, the result is never in accordance with the wishes or words of one person.

It is punishable by law to take your passport or other documents to limit your freedom of movement or so that you cannot identify yourself.

Skilnaður

Þú getur fengið skilnað hvort sem maki þinn vill hann eða ekki. Oftast er fyrst gefið leyfi til skilnaðar að borði og sæng og síðan er hægt að fá lögskilnað eftir eitt ár eða sex mánuði ef hjón eru sam mála um að sækja um lögskilnað þá. Hægt er að sækja um lögskilnað strax ef maki þinn hefur haldið fram hjá þér eða beitt þig eða börn sem búa á heimilinu líkamlegu ofbeldi eða kynferðisofbeldi.

a) Sáttavottorð

Ef hjón fara með forsjá barna undir 18 ára aldri þarf að leita sátta hjá presti, eða forstöðumanni löggilts trúfélags ef hjón tilheyra slíkum félögum hér á landi. Ef hjón eru í sitt hvoru trúfélaginu eða ef annað þeirra eða bæði eru ekki í trúfélagi er leitað sátta hjá sýslumanni eða dómara eftir því hvar skilnaðarmálið er til meðferðar. Sáttavottorð mega ekki vera eldri en sex mánaða þegar sótt er um skilnað. Ef hjón eiga engin börn, eða ef börnin eru orðin eldri en 18 ára, þarf ekki sáttavottorð. Í sáttavottorði kemur fram að prestur eða forstöðumaður hafi reynt að sætta hjón en ekki tekist.

b) Skilnaðarleyfi útgefið af sýslumanni

Þú sækir um skilnað hjá sýslumanni í því umdæmi sem þú býrð. Til að sýslumaður geti gefið út leyfi til skilnaðar að borði og sæng þurfa hjón að gera skriflegt samkomulag um skiptingu eigna og skulda. Samkvæmt lögum skiptast eignir jafnt milli hjóna við skilnað, nema séreignir (til dæmis vegna kaupmála), en hvort um sig ber ábyrgð á sínum skuldum. Það þýðir að þú tekur bara þær skuldir sem þú ert ábyrg fyrir, til dæmis helming skuldar vegna yfirdráttar á sameiginlegum reikningi, eða helming skuldar vegna sameiginlegs greiðslukorts.

Ef ekki er samkomulag um forsjá, þarf að leggja fram staðfestingu á því að annað hvort hjóna hafi höfðað forsjármál fyrir dómi til að sýslumaður geti gefið út leyfi til skilnaðar að borði og sæng. Nánari upplýsingar er að finna á: www.syslumenn.is.

Divorce

You can get a divorce whether your spouse wants it or not. Usually a permit is issued for a separation and then you can get a divorce after one year or six months if the married couple agrees to apply for a divorce at that time. You can apply for an instant divorce if your spouse has had an affair or used physical or sexual violence against you or any children that live in your home.

a) Certificate of reconciliation

If a couple has custody over children under 18 years of age they need to seek reconciliation with a priest, or a representative of a legitimate religious group if the couple belongs to such a group in Iceland. If the couple are in separate religious groups or if both or either is not in a religious group the reconciliation attempt is with the district commissioner or a judge depending on where the divorce is being processed. Certificates of reconciliation may not be older than 6 months when applying for divorce. If a couple has no children, or the children are older than 18 years old there is no need for a certificate of reconciliation. In the certificate of reconciliation it is disclosed that a priest or a representative has tried unsuccessfully to reconcile the couple.

b) A permit for divorce issued by the district commissioner

You can apply for a divorce at the district commissioner in the district where you live. In order for the district commissioner to issue the permit for a separation the married couple must do an agreement on the division of debts and assets in writing. Pursuant to law the assets are divided equally between husband and wife, except for separate assets (for example because of a prenuptial agreement), but each person is responsible for his or her debts. That means you only take the debts that you are responsible for, for example half the debt for an overdraft on a joint account, or half the debt for a joint credit card.

If there is no custody agreement, there needs to be a confirmation that one party has sued for custody before the courts so that the district commissioner can issue a permit for separation. For further information see: www.syslumenn.is

c) Skilnaður fyrir dómi

Ef annað hjóna mætir ekki til sýslumanns eða neitar að skilja þá þarf að ganga frá málinu fyrir dómstólum. Æskilegra er að ráða lögmann til að flytja málið fyrir dómi (þú mátt flytja málið sjálf). Þá þarf fyrst að liggja fyrir eignaskiptasamningur eða úrskurður héraðsdóms um opinber skipti¹ á búinu, og sér þá skiptastjóri um skiptingu eigna og skulda, ákvörðun lífeyris og svo framvegis. Til að ganga megi frá skilnaði fyrir dómi, þarf að liggja fyrir að búið hafi verið tekið til opinberra skipta. Ef ekki er samkomulag um forsjá barna má reka skilnaðarmálið og forsjármálið sameiginlega.

Forsjá barna

Hvað er forsjá?

Ef þú átt börn berðu ábyrgð á velferð þeirra og hefur skyldur gagnvart þeim. Til dæmis ber þér að vernda þau gegn andlegu og líkamlegu ofbeldi. Forsjá þýðir að þú þarft að sjá fyrir öllum þörfum barnsins og taka ákvarðanir eins og hvar barnið á að búa, í hvaða skóla það á að ganga, hvort það lærir á hljóðfæri eða stundar íþróttir svo eitthvað sé nefnt. Forsjanni fylgir að þú þarft að mæta á foreldrafundi í leikskóla og skóla barnsins og þar sem barnið stundar íþróttir, tónlistarnám og svo framvegis. Hjón og sambúðarfólk hafa sameiginlega forsjá² og er það einnig meginreglan við skilnað eða sambúðarslit.

Forsjármál útkljáð fyrir dómi

Meginreglan við skilnað er sameiginleg forsjá. Ef samkomulag næst ekki um forsjá barns verður að höfða dómsmál. Æskilegt er að fá lögmann til að reka málið og flytja það, þó þú megir flytja málið sjálf.

1 Opinber skipti = dómari ákveður að skiptaráðandi skipti búi, til dæmis við skilnað, eða dánarbúi.

2 Sameiginleg forsjá felur í sér rétt og skyldu fyrir báða foreldra til að taka ákvarðanir um persónuleg málefni barns og annast umönnun þess. Barnið á þó aðeins lögheimili hjá öðru foreldrinu. Ef forsjá er sameiginleg þarf samþykki þess foreldris sem barnið á ekki lögheimili hjá, ef fara á með barnið úr landi.

c) Divorce by the courts

If either party does not show up at the district commissioner or refuses to grant a divorce the case must be settled before the courts. It is best to hire a lawyer to present the case before the courts (you are allowed to do so yourself). There must be an agreement on the division of the estate or a district court ruling on public division¹, and a liquidator oversees the division of assets and debts, the determination of alimony and so forth. In order for a divorce to be settled before the court, there needs to be a confirmation that the estate has been taken for public division. If there is no agreement on the custody of the children, then the custody case and the divorce case can be tried jointly.

Custody of children

What is custody?

If you have children you are responsible for their welfare and have obligations towards them. For example you must protect them from psychological and physical violence. Custody means that you must take care of all the child's needs and make decisions such as where the child shall live, what school it will attend, whether it learns a musical instrument or practices sports to name a few. Custody of a child entails that you must attend parental meetings at kindergarten and at the child's school and where the child practices sports, music lessons and so forth. Married couples and couples living together have joint custody² and that is also the general rule with divorces and the end of cohabitation.

Custody issues settled before the courts

The general rule at divorce is joint custody. If there is no agreement regarding the custody of a child a court case must be filed. It is best to hire a lawyer to present the case before the courts, although you

1 Public division of estate = a judge decides that a liquidator will divide an estate, for example at a divorce, or from an estate of a deceased person

2 Joint custody entails the rights and obligations of both parents to make decisions on personal affairs of a child and taking care of it. The child does however only have legal residence with one parent. If there is joint custody there must be a consent of the parent with which the child does not have legal residence if the child is to leave the country.

Dómari ákveður hvort foreldra skuli hafa forsjána út frá því sem er best fyrir barnið. Til dæmis skoðar dómari tengsl barnsins við hvort foreldra um sig, hvort foreldra hefur séð meira um daglega umönnun barnsins, hvort foreldra er líklegra að virða rétt barnsins til umgengni við hitt foreldrið og fleira.

Gjafsókn

Ef deilur vegna skilnaðar eða forsjár barna verða ekki leystar öðruvísi en með dómi er rétt að kanna möguleika á gjafsókn í málinu. Í gjafsókn felst að kostnaður aðila í dómsmáli er greiddur úr ríkissjóði, að hluta eða öllu leyti. Gjafsókn nær þó aldrei til þess kostnaðar sem sá sem tapar málinu getur þurft að bera þegar hann er dæmdur til að greiða málskostnað gagnaðilans. Bæði sá sem höfðar mál og sá sem er stefnt geta sótt um gjafsókn (venjulega sér lögmaður hvors aðila um umsókn til gjafsóknarnefndar). Nánari upplýsingar er að finna á: www.mcc.is.

Umgengnisréttur

Barn á rétt á umgengni við báða foreldra sína þó þeir búi ekki saman. Best er fyrir barnið að foreldrar geri samkomulag um umgengni, það þýðir að þau ákveða saman hve oft og hve lengi barnið dvelji hjá því foreldri sem það býr ekki hjá. Ef ekki næst samkomulag um umgengni er hægt að óska eftir úrskurði sýslumanns.

Algengt er að sýslumaður úrskurði að foreldrið sem barnið býr ekki hjá eða forsjárlausu foreldrið skuli hafa umgengnisrétt við barn sitt aðra hverja helgi, hluta af sumarleyfi og að hluta yfir stórhátíðir og frídaga. Sýslumaður getur þó ákveðið að umgengnisrétturinn skuli vera meiri eða minni eftir aðstæðum í hverju tilfalli.

are allowed to do so yourself. A judge decides which parent gets custody depending on the child's best interests. For example the judge looks into the child's relationship with each parent, which parent has been more involved in the daily caretaking of the child, or which parent is more likely to respect the child's right for access to the other parent.

Free legal aid

If a dispute due to a divorce or the custody of children cannot be resolved before the courts, then the possibility of free legal aid in the case should be looked into. Free legal aid entails that a person's expense in litigation is paid from the state treasury, in part or entirely. Free legal aid however never covers the expenses that the losing party of the case may have to pay when he is sentenced to pay the litigation costs of the opposing party. Both the plaintiff and the defendant can apply for free legal aid (usually the defendant of each party handles the application to the free legal aid committee). For further information see: www.mcc.is.

Rights of access

A child has a right of access to both parents even though they do not live together. It is best for the child if the parents have an arrangement for access, as it means that they decide together how often and for how long the child stays with the parent which they do not live with. If there is no arrangement for access one can request a ruling from the district commissioner.

It is common that the district commissioner decides that the parent which the child does not live with will have access rights to the child every other weekend, part of summer vacation and part of high holidays and general holidays. The district commissioner can however decide that the right of access is greater or lesser depending on the situation in each case.

Dvalarleyfi

Ef vera þín á Íslandi byggir á fjölskyldusameiningu og þú skilur eða slítur sambúð, þá breytast forsendur fyrir skráningu þinni í landið eða leyfi til dvalar. Því er nauðsynlegt fyrir þig að afla þér nánari upplýsinga hjá Útlendingastofnun (www.utl.is), Þjóðskrá (www.fmr.is), Fjölmenningssetri (www.mcc.is) eða Kvennaráðgjöfinni (www.kvennaradgjofin.is).

Ef þú ert ríkisborgari landa Afríku, Norður- eða Suður-Ameríku, Asíu, Ástralíu og Eyjaálfu eða Evrópulanda utan EES/EFTA og slítur hjúskap eða sambúð vegna þess að þú eða barn þitt hefur sætt misnotkun eða ofbeldi í sambandinu, er undanþáguheimild í Útlendingalögunum til að framlengja fjölskyldusameiningarleyfi. Til að þú getir sýnt fram á að ofbeldið hafi átt sér stað er afar brýnt að leita til lögreglu, bráðamóttöku eða læknis, sem skráir öll tilvik hjá sér. Einnig er hægt kalla til vitni og mikilvægt er að varðveita öll sönnunargögn sem máli skipta, til dæmis tölvupósta/sms með hótunum.

Litið er til margra þátta áður en ákvörðun um dvalarleyfi er tekin, meðal annars lengdar hjúskapar eða sambúðar og tengsla þinna við landið. Dvalartími þinn á landinu skiptir máli varðandi tengsl við landið og einnig ef þú átt barn hér á landi sem stundar nám í skóla. Einnig skiptir máli hvort þú takir þátt í félagsstarfi, átt hér nána ættingja og svo framvegis. Ef aðstæður í heimalandi þínu eru þannig að fráskildar konur verða fyrir aðkasti eða ofsóknum þá skiptir það máli. Önnur atriði skipta líka máli, en hvert tilvik er skoðað fyrir sig.

Heimasíða Útlendingastofnunar er: www.utl.is.

Residence permit

If your stay in Iceland is based on family unification and you get a divorce or end cohabitation, then the prerequisites for your registration in the country or residence permit are changed. Thus it is necessary for you to obtain further information at the Directorate of Immigration (www.utl.is), the National Registry (www.fmr.is), the Multicultural and information Centre (www.mcc.is) or the Women's counselling (www.kvennaradgjofin.is).

If you are a citizen of countries in Africa, North or South America, Asia, Australia and Oceania or European countries outside of the EEA/EFTA and end your marriage or cohabitation because you or your child has suffered abuse or violence in the relationship, there is an exemption permit in the Foreign citizen Act to extend a family unification permit. In order to prove that the violence took place it is very important to go to the police, the emergency room or a doctor who registers all incidents. It is also important to call in witnesses and it is important to hold on to all evidence important to the case, for example emails/sms containing threats.

Many things are considered before a decision on a residence permit is made such as the period of marriage or cohabitation and your ties to the country. Your residence period in the country is important regarding the ties to the country and also if you have a child in Iceland attending school. It is also important if you are socially active, have close relatives in the country and so forth. If the situation in your home country is such that divorced women are taunted or persecuted it matters to the case. Other issues are also of importance, but each case is viewed separately.

The website of the Directorate of Immigration is: www.utl.is.

Meðlagsgreiðslur

a) *Samkomulag og úrskurðir um meðlag*

Einstætt foreldri á rétt á greiðslu meðlags frá hinu foreldrinu þar til barn nær 18 ára aldri. Við skilnað er oftast gert samkomulag um meðlag og það staðfest af sýslumanni. Tryggingastofnun ríkisins sér um meðlagsgreiðslur og þær hefjast þegar stofnunin hefur fengið eintak af meðlagsúrskurði eða skilnaðarleyfisbréfi frá sýslumanni. Í flestum tilfellum þarf fólk sjálft að sjá um að koma þeim skjölum þangað.

Ef foreldri neitar að greiða meðlag eða ef foreldrar eru ekki sam-mála um fjárhæð meðlagsins getur forsjárforeldrið eða foreldrið sem barnið á lögheimili hjá, ef forsjá er sameiginleg, krafist þess að sýslumaður kveði upp úrskurð um meðlagsgreiðslur.

b) *Aukið meðlag, menntunarframlag og sérstök framlög*

Ef meðlagsskylda foreldrið hefur mun hærrí tekjur en hitt, þá er hægt að fara fram á aukið meðlag, til dæmis tvöfalt. Sýslumaður úrskurðar um meðlagið og tekur mið af skattframtölum foreldra, launaseðlum og aðstæðum hvors um sig. Ef fallist er á aukið meðlag þarf foreldrið sjálft að innheimta það af meðlagsskylda foreldrinu. Auk mánaðarlegs meðlags með barni skal meðlagsskylt foreldri leggja fram sérstök framlög vegna útgjalda við skírn barns og fermingu eða vegna sjúkdóms eða af öðrum sérstökum ástæðum. Barn getur gert kröfu um framlag til menntunar frá meðlagsskyldu foreldri fram til 20 ára aldurs.

c) *Bráðabirgðaúrskurður um meðlag*

Á meðan deila foreldra um forsjá barns er óleyst getur það foreldri, sem barnið dvelur hjá, óskað eftir að sýslumaður kveði upp bráðabirgðaúrskurð um meðlagsgreiðslur. Sá úrskurður gildir þar til endanlegur meðlagsúrskurður er kveðinn upp.

Upplýsingar um meðlag og meðlagsgreiðslur eru á vef Tryggingastofnunar: **www.tr.is**.

Alimony payments

a) *Arrangements and rulings on alimony*

A single parent has a right of alimony payments from the other parent until the child reaches 18 years of age. During divorce there is usually an agreement on alimony and it is confirmed by the district commissioner. The Social Insurance Administration handles alimony payments and they begin these when it has received a copy of the alimony decision or a letter of permit for divorce from the district commissioner. In most cases people must send these documents themselves.

If a parent refuses to pay alimony or parents are not in agreement regarding the amount of the alimony, then the parent with custody or the parent with whom the child has legal residence, if there is joint custody, can request that the district commissioner issue a verdict on alimony payments.

b) *Added alimony, education contribution and special contributions*

If the parent paying alimony has far greater income than the other parent, then it is possible to request added alimony, for example double. The district commissioner decides the alimony and bases it on the tax returns of both parents, pay slips and the situation of each parent. If there is an agreement of added alimony the parent needs to collect it from the other parent paying the alimony. In addition to the monthly alimony for a child the parent paying the alimony must make special contributions for expenses relating to a child's christening and confirmation or for a disease or other special reasons. A child can claim contribution for education from the parent paying the alimony until it is 20 years old.

c) *An interim decision on alimony*

While the parent's dispute for custody of a child is unresolved the parent, with whom the child lives, can request that the district commissioner make an interim ruling regarding alimony payments. That ruling applies until a final ruling is made.

Information on alimony and alimony payments are on the Social Insurances Administration's website: **www.tr.is**.

Barnabætur

Barnabætur eru greiðslur til barnafólks, sem eru greiddar út fjórum sinnum á ári. Einstæðir foreldrar fá hærri barnabætur en hjón, en tekið er tillit til tekna foreldra eða forsjáraðila við útreikning barnabóta. Barnabætur eru greiddar vegna barna að 18 ára aldri og út árið sem þau verða 18 ára. Eftir skilnað fær það foreldra sem barnið á lögheimili hjá barnabæturnar. Þar til skilnaður liggur fyrir er barnabótafyrirkomulag óbreytt.

Ríkisborgarar EES ríkja sem vinna hér á landi geta átt rétt á barnabótum með börnum sem eru á þeirra framfæri og eru búsett í öðru EES ríki. Sækja þarf sérstaklega um þær bætur. Upplýsingar um barnabætur og umsóknareyðublöð eru á vef Ríkisskattstjóra: www.rsk.is.

Fjárhagsaðstoð

Ef þú getur ekki séð fyrir þér eða fjölskyldu þinni, getur þú leitað aðstoðar hjá félagsþjónustu þíns sveitarfélags. Þú getur einnig óskað eftir fjárhagsaðstoð vegna tímabundinna erfiðleika, til dæmis skilnaðar, atvinnuleysis (einnig ef þú átt ekki rétt á atvinnuleysisbótum).

Tímabundin aðstoð hefur ekki áhrif á framlengingu dvalarleyfis.

Húsaleigubætur

Þú getur sótt um húsaleigubætur hjá félagsþjónustum sveitarfélaga. Hvort húsaleigubætur fáist greiddar fer eftir leiguupphæð, tekjum og fjölskyldustærð. Upplýsingar um húsaleigubætur er að finna í bæklingnum Fyrstu skrefin á Íslandi, hjá félagsþjónustu sveitarfélaganna og félags- og tryggingamálaráðuneytinu, www.felagsmalaraduneyti.is.

Child benefits

Child benefits are payments to parents, which are made four times a year. Single parents receive higher child benefits than married couples, but consideration is made for the parents' income for the calculation of child benefits. Child benefits are paid for children under 18 years of age and until the end of the year in which the child turns 18. After a divorce the parent with whom the child has a legal residence gets the child benefits. Until a divorce is final the child benefits arrangement is unchanged.

EEA citizens that work in Iceland may have the rights for child benefits for children under their case that live in another EEA country. Those benefits must be applied for specially. Information on child benefits and application forms are on the State Tax Administration website: www.rsk.is.

Financial aid

If you cannot provide for yourself or your family you can seek assistance with the social services of your municipality. You can also request financial assistance for temporary difficulties, such as divorce, and unemployment (also if you have no rights for unemployment benefits).

Temporary assistance has no effect on the extension of a residence permit.

Housing rent benefits

You can apply for housing rent benefits at the municipality social services. Whether housing rent benefits are disbursed is dependent on the amount of the monthly rent, income and size of the family. Information on housing rent benefits can be found in the pamphlet First steps in Iceland, at the municipality social services and the Ministry of Social Affairs and Social Security, www.felagsmalaraduneyti.is.

Nánari upplýsingar

www.kvennaathvarf.is Kvennaathvarfið, sími: **561-1205** (opið allan sólarhringinn). Athvarf fyrir konur og börn sem flýja að heiman vegna andlegs eða líkamlegs ofbeldis eiginmanns, sambýlismanns eða annarra heimilismanna. Athvarfið er einnig fyrir konur sem hafa orðið fyrir nauðgun.

www.stigamot.is Stígamót, Hverfisgötu 115, sími: **562-6868**, eru ráðgjafarmiðstöð fyrir fórnarlömb kynferðisofbeldis og upplýsingamiðstöð um kynferðisofbeldi.

www.kvennaradgjofin.is Kvinnaráðgjöfin, Túngötu 14, sími: **551-1550**. Ókeypis félags- og lögfræðiráðgjöf fyrir konur. Opið á fimmtudögum frá kl. 14-16 og á þriðjudagskvöldum frá kl. 20-22.

www.karlartilabyrgdar.is Karlar til ábyrgðar, sími: **555-3020**. Sérhæft meðferðaúrræði fyrir karla sem beita ofbeldi á heimilum. Um er að ræða einstaklingsmeðferð og hópmeðferð hjá sálfræðingum.

www.utl.is Útlendingastofnun, Skógarhlíð 6, sími **510-5400**. Þar eru upplýsingar um tegundir dvalarleyfa, skilyrði fyrir veitingu þeirra og fleiri réttindi.

www.mcc.is Fjölmeningarsetur, Árnagötu 2-4, Ísafirði, símar: **450-3090** (íslenska/enska), **470-4702** (taíenska), **470-4705** (spænska), **470-4706** (litháíska), **470-4707** (rússneska), **470-4708** (pólska), **470-4709** (serbneska/króatíska). Hjá Fjölmeningarsetri má fá upplýsingar um flest er varðar innflytjendamál, íslenskt samfélag, íslenskukennslu, réttindi og skyldur, túlka- og þýðingarþjónustur og fleira.

www.jafnretti.is Jafnréttisstofa. Þar er að finna upplýsingar um jafnrétti kynja.

www.felagsmalaraduneyti.is/malaflokkar Þar eru ýmsar upplýsingar um innflytjendur og innflytjendamál.

Further information

www.kvennaathvarf.is The Women's shelter, tel: **561-1205** (open 24 hours). A shelter for women and children fleeing from home because of psychological or physical violence from husband, common law husband or other residents in the home. The shelter is also for women who are victims of rape.

www.stigamot.is Stígamót, Hverfisgata 115, tel: **562-6868**, is a consulting centre for the victims of sexual violence and an information centre for sexual violence.

www.kvennaradgjofin.is Women's counselling, Túngata 14, tel: **551-1550**. Free social and legal counselling for women. Open on Thursdays between 14:00 - 16:00 and on Tuesday nights between 20:00 - 22:00.

www.karlartilabyrgdar.is Responsibility for men, tel: **555-3020**. A specialised treatment measure for men who use violence at home. It includes personal therapy and group therapy with psychologists.

www.utl.is The Immigration Directorate, Skógarhlíð 6, tel **510-5400**. There you can find information on the types of residence permits, requirements for the issuance of residence permits and other rights.

www.mcc.is Multicultural and information Centre, Árnagata 2-4, Ísafjörður, tel: **450-3090** (Icelandic/English), **470-4702** (Thai), **470-4705** (Spanish), **470-4706** (Lithuanian), **470-4707** (Russian), **470-4708** (Polish), **470-4709** (Serbian/Croatian). At the Multicultural and information Centre you can find information on most things regarding immigration issues, Icelandic community, Icelandic studies rights and obligations, interpretation and translation services and more.

www.jafnretti.is Centre for Gender Equality. There you can find information on the equal rights of the genders.

www.felagsmalaraduneyti.is/malaflokkar There you can find various information on immigrants and immigrant issues. .

Réttur þinn

Mikilvægar upplýsingar fyrir erlendar konur á Íslandi

www.rsk.is Ríkisskattstjóri, sími: **563-1100**. Þar er að finna ýmsar upplýsingar um skattamál, barnabætur, vaxtabætur, persónuafslátt og framtalseyðublöð á nokkrum tungumálum (ensku, dönsku, finnsku, norsku, sænsku, frönsku, spænsku, þýsku, pólsku og rússnesku).

Símar neyðarmóttöku í Fossvogi:

543-1000 – aðalskiptiborð Landspítala **543-2000** – afgreiðsla bráðadeildar í Fossvogi – **543-2094** – Neyðarmóttakan á dagvinnutíma **543-2085** – Áfallamiðstöð LSH

Sími neyðarmóttöku á Akureyri:

463-0800

Einnig veitir félagsþjónustan í þínu sveitarfélagi ýmsa ráðgjöf og aðstoð.

Neyðarsími lögreglu er 112

Your rights

Important information for foreign women in Iceland

www.rsk.is State Tax Administration, tel: **563-1100**. There you can find various information regarding tax issues, child benefits, interest benefits, personal exemptions and tax forms in several languages (English, Danish, Finnish, Norwegian, Swedish, French, Spanish, German, Polish and Russian).

Telephones at the emergency ward at Fossvogur:

543-1000 – reception of emergency ward at Fossvogur – **543-2094** (aðalskiptiborð Landspítala **543-2000**) – The emergency ward at normal working hours **543-2085** – the LSH crisis centre

Telephone of the emergency ward at Akureyri:

463-0800

The social services in your municipality also provides various counselling and assistance.

The police emergency phone number is 112

Ef þú getur svarað einhverri af þessum spurningum játandi er hættu á að þú sért í ofbeldissambandi:

Á eitthvað af neðantöldu við um maka þinn?

- Óttastu hann undir einhverjum kringumstæðum?
- Er hann uppstökkur, skapbráður og/eða fær bræðiköst?
- Verður hann auðveldlega reiður undir áhrifum áfengis?
- Reynir hann að koma í veg fyrir að þú farir þangað sem þú vilt fara eða að þú stundir vinnu, skóla eða áhugamál?
- Fylgist hann með þér hvar og hvenær sem er?
- Ásakar hann þig sífellt um að vera sér ótrú?
- Gagnrýnir hann þig, vini þína og/eða fjölskyldu?
- Ásakar hann þig stöðugt – ekkert sem þú gerir er rétt eða nógu vel gert?
- Segir hann að „eitthvað sé að þér“, þú sért jafnvel „geðveik“?
- Gerir hann lítið úr þér fyrir framan aðra?
- Hefur hann yfirráð yfir fjármálum ykkar og krefst skýringa á hverri krónu?
- Eyðileggur hann persónulegar eigur þínar af ásettu ráði?
- Hrópar/öskrar hann á þig eða börnin?
- Ógnar hann þér með svipbrigðum, hreyfingum eða bendingum?
- Hótar hann að skaða þig, börnin eða aðra þér nákomna?
- Þvingar hann þig til kynlífs?
- Hefur hann ýtt við þér, hrint þér, slegið til þín eða slegið/barið þig eða börnin?“

If you can answer anyone of these questions with a yes there is a risk that you are in a violent relationship:

Does any of the below apply to your spouse?

- Do you fear him under any circumstances?
- Is he temperamental, quick-tempered and/or prone to fits of anger?
- Does he easily get angry when under the influence of alcohol?
- Does he try to stop you from going where you want to go or prevent you from working, going to school or pursuing a hobby?
- Does he constantly watch you most or all of the time?
- Is he constantly accusing you of being unfaithful?
- Does he criticise you, your friends and/or your family?
- Is he constantly accusing you – nothing you do is right or good enough?
- Does he tell you that “something’s wrong with you”, you are even “crazy”?
- Does he humiliate you in front of others?
- Does he have control of your finances and demands explanations for every krona?
- Does he purposefully destroy your personal belongings?
- Does he yell/scream at you or the children?
- Does he threaten you with facial expressions, movements or gestures?
- Does he threaten to harm you, the children or others close to you?
- Does he force you to have sexual intercourse?
- Has he pushed you, shoved you, struck at you or hit/beaten you or the children?
- Has he pushed you, shoved you, struck at you or hit/beaten you or the children?

There have been several instances of deceptions which men use against their foreign wives to have control over them and use/abuse them. Here is a list of a few examples of deceptions used on women and were disclosed during interviews with immigration councillors:

- Are women in Iceland to obey their husbands without question?
Answer: No, that is not correct. Men and women are equals, neither controls the other.
- Is the woman meant to hand over all her wages to her husband?
Answer: No, that is not correct. You own your wages but you must use a part of them for the household and your husband too. It depends on the wages of both persons, how much you have, and your situation, on how much should go towards running the household.
- Is it true that at divorce that the father gets custody of the children?
Answer: No, that is not correct. The general rule at divorce is joint custody and if there is a dispute then a court ruling is made in the case. The outcome depends on the situation each time.
- Is it customary in Iceland that women are naked or in their underwear in the house? And also when friends of the husband are visiting?
Answer: No, that is not correct. Women wear what they want whether at home or outside.
- Is it customary in Iceland that a woman must have sex with her husband's friends?
Answer: No, that is not correct. You control your body, not your husband.
- Is a husband entitled to sex whenever and whatever the situation?
Answer: No, that is not correct. He is not entitled to sexual intercourse with you unless you want it yourself.
- My husband has forced me into prostitution; do I go to prison and/or will I be deported if is discovered?
Answer: No, prostitution is not punishable by law for the woman herself, but it is punishable to purchase prostitution and to broker prostitution. You would never be punished but your husband and those who purchased the services would be. You also do not have to fear deportation because of that.